

4. **Економічна** енциклопедія. – У 3-ох т., т. 1 / ред. кол. С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Вид. центр "Академія", 2000. – 864 с.
5. **Мельник С.В.** Соціальна відповідальність бізнесу як складова соціальної політики України / С.В. Мельник // Економіка та держава. – 2007. – № 5. – С. 71-73.
6. **Подольська Є.А.** Культурологія : навч. посібн. / Є.А. Подольська, В.Д. Лихвар, К.А. Іванова. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Центр навч. літ-ри. 2005. – 392 с.
7. **Сьомкіна Т.В.** Економічна свобода підприємницької діяльності – інноваційний чинник створення інституційного середовища / Т.В. Сьомкіна // Проблеми науки. – 2007. – № 8. – С. 27-32.
8. **Шейн Э.Х.** Организационная культура и лидерство. Построение, эволюция, совершенствование / Э.Х. Шейн : пер. с англ. / под ред. В.А. Спивака. – СПб. : Изд-во "Питер", 2002. – 336 с. – Сер.: Теория и практика менеджмента.
9. **Шумпетер Й.** Теория развития (Исследование предпринимательской прибили капитализма и цена конъюнктуры) / Й. Шумпетер : пер. с нем. – М. : Изд-во "Прогресс". 1982. – 455 с.

Захарчын Г.М., Струтинская Л.Р., Андрусив С.В. Развитие предпринимательства на основании синтеза культуры и ответственности

Обоснована необходимость рассмотрения предпринимательства в контексте культурологических тенденций развития общества. Выделены и охарактеризованы основные свойства культуры, присущие предпринимательству. Раскрыты содержание категорий, которые отображают сущностное наполнение культуры (ценности, идеалы, убеждения, нормы) и трансформируются в модель поведения предпринимателя. Рассмотрен вопрос социальной ответственности предпринимательства в трех главных плоскостях: во взаимоотношениях бизнеса с государством; в исполнении социальных обязательств перед своим персоналом и во взаимоотношениях с партнерами и обществом в целом.

Ключевые слова: культура, ответственность, предпринимательство, ценности, моральные нормы, профессиональная культура, инновационность, креативное мышление, культурно-социальная среда.

Zacharchyn G.M., Strutynska L.R., Andrusiv S.V. Development of enterprise is on basis of synthesis of culture and responsibility

The necessity of consideration of enterprise is reasonable for the context of cultural progress of society trends. Basic properties of culture, inherent to the enterprise, are distinguished and described. Maintenance of categories which represent the essence filling of culture (values, ideals, persuasions, norms) and transformed in the model of conduct of businessman is exposed. The question of social responsibility of enterprise is considered in three main planes: in the mutual relations of business with the state; in execution social obligations before the personnel and in mutual relations with partners and society on the whole.

Keywords: culture, responsibility, enterprise, values, moral norms, professional culture, innovation, creative thought, in a civilized manner-social environment.

**УДК 330.342.146: 332.1: 316.624 Докторант О.В. Зибарева, канд. екон. наук –
Інститут регіональних досліджень НАН України**

СУТЬ ДЕВІАНТНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНАЛЬНИХ СУСПІЛЬНИХ СИСТЕМ ТА ПІДХОДИ ДО ЇЇ ВИВЧЕННЯ

Розкрито суть соціалізації економіки та проаналізовано особливості змісту девіантної соціалізації економіки. Акцентовано увагу на тому, що девіантна соціалізація економіки є реальною загрозою існуванню українського суспільства. Окреслено підходи до вивчення девіантної соціалізації економіки.

Ключові слова: соціалізація, девіантна соціалізація, зміст, підходи.

На зламі XX-XXI ст. поширилися проблеми, пов'язані з функціонуванням економічних систем. Як наслідок, швидкими темпами люди втрачали віру в себе, зменшувалася їх енергія, занепадали життєві сили, відбувався розпад сімей, стрімко зростає кількість і глибина стресів, поширилися захворюваність і смертність, алкоголізм, наркоманія, злочинність. Все це привернуло увагу вчених економістів до масового катастрофічного прояву перерахованих вище соціальних бід і деформацій. З'явилася низка публікацій, у яких безпосередньо або опосередковано розглядали згадані проблеми. У цьому контексті не можна не згадати таких всесвітньо відомих зарубіжних учених, як Д. Белла, Г. Беккера, Дж. Гелбрейта, Е. Гелнера, П. Друкера, а також вітчизняних учених – В. Базилевича, Т. Гайдай, В. Геєця, Н. Гражевську, П. Леоненко, Е. Лібанову, В. Мікловду, А. Нестеренко, У. Садову, Л. Шевчук та ін.

Але, на низку запитань відповідей так і не було знайдено. На нашу думку, результати були б успішніші, якщо б зазначену проблематику розглянути в контексті девіантної соціалізації економіки регіональних суспільних систем. Така постановка питання є надзвичайно актуальною тому, що соціалізація, яку зазвичай розглядали як прогресивний процес, може мати, як виявляється, негативні ознаки. Власне, враховуючи такі негативні ознаки, ми й назвали негативну соціалізацію девіантною. Що ж розуміємо під "девіантною соціалізацією" загалом і "девіантною соціалізацією економіки" зокрема.

Зазначимо, що найширший зміст поняття "соціалізація" тлумачиться як процес засвоєння і подальшого розвитку індивідом соціально-культурного досвіду – трудових навичок, знань, норм, цінностей, традицій, набутих і переданих від покоління до покоління, а також як процес введення індивіда в систему суспільних відношень і формування у нього соціальних якостей. При цьому передавання усвідомленого досвіду, навчання різним формам і способам діяльності здійснюються через виховання і вплив зовнішнього середовища [4, с. 441].

Враховуючи такий погляд на соціалізацію загалом, розтлумачимо наше розуміння змісту поняття "соціалізація економіки". На наш погляд, соціалізація економіки – це трансформація економічної діяльності, тобто кардинальна зміна способу її здійснення, організації виробництва та виробничих відносин унаслідок зміни і розвитку як виробничої, інформаційної й знаннєвої, так і загальної культури працівників, трансформації їх ставлення до оточення загалом і середовища життєдіяльності зокрема. Соціалізація – це і засвоєння соціального досвіду, і його "перерозподіл" та "адаптація" від найвищого суспільного рівня до рівня особистісних установок, орієнтацій. Отже, ні сам процес соціалізації економіки, ні процес її девіантної соціалізації не можна розглядати відірвано від індивіда, особи, особистості соціальних і територіальних груп людей та суспільства загалом.

Беручи до уваги те, що поняття "девіації" тлумачать у найширшому розумінні як "відхилення" [1, с. 278], то девіантну соціалізацію економіки ми трактуємо як соціально небезпечне відхилення соціалізації від перебігу такого процесу, який вважають нормальним чи соціально прийнятним. Тобто мають на увазі такий спосіб здійснення виробничої діяльності, таку організацію виробництва та такі виробничі відносини, які базуються на деструктивній,

відносно цивілізаційних завдань розвитку суспільства, культурі та суперечать морально-цивілізаційним цінностям.

Оскільки соціалізація залежить від суб'єктивного світу окремих індивідів і формується через суспільний менталітет та суспільний інтелект найрізноманітніших верств населення на конкретній території і у певний відтинок часу, то очевидно, що девіантна соціалізація економіки є відмінною в розрізі регіональних суспільних систем, хоча й має певні спільні ознаки. Така відмінність значною мірою зумовлена розвитком соціального самовизначення (усвідомлення людиною, групою людей, працівниками тощо своєї соціальної сутності, свого місця в суспільстві), яке є своєрідним відображенням особливостей розвитку регіональних суспільних систем і головною умовою орієнтації в соціальній реальності. Не можна не погодитися з дослідниками, які вважають, що соціальне самовизначення детермінує особливості поєднання життєвих цілей індивіда, соціальної чи територіальної (наприклад, регіональної) групи населення з суспільними потребами.

Розвинене соціальне самовизначення є усвідомленням особою соціальних позицій, які вона займає в різних спільностях, – складових елементах соціальної структури, а також усвідомленням нею шляхів і перспектив подальшого соціального просування, зумовленого зростанням її фахового і загального культурного потенціалу, об'єктивними можливостями для його реалізації [3, с. 493].

Якщо соціалізація економіки є девіантною, то і соціальне самовизначення є також девіантним. Оскільки найрізноманітніші аспекти соціального самовизначення тісно взаємозв'язані зі системою орієнтацій, що реалізуються як вибір професії, здобуття рівня освіти та кваліфікації, забезпечення того чи іншого місця праці й місця проживання та ін., то девіантне соціальне самовизначення пов'язане з девіаціями в орієнтаціях. Як наслідок, особа чи група людей, частина суспільства (наприклад регіональна суспільна система) і навіть суспільство загалом є орієнтованими на девіантні соціальні позиції, що в підсумку не може не позначитися на ефективності виробництва.

Процес девіантної соціалізації економіки регіональної суспільної системи значною мірою детермінується наявністю певних об'єктів соціальної інфраструктури, які сприяють формуванню девіантної поведінки індивідів (наприклад зали ігрових автоматів). Особливості впливу таких об'єктів залежать від їх розміщення в структурі регіональної суспільної системи. Оскільки процес соціалізації в сфері економічної діяльності є таким, що продовжується зазвичай після досягнення індивідом повноліття, його часто називають вторинним.

Девіантна соціалізація економіки – явище, яке активно розвивається в Україні і незабаром може стати істотною загрозою існуванню українського суспільства. Це явище характерне і для інших країн світу. Багато вчених зі світовим ім'ям намагалися вивчити його, щоб усвідомити масштаби загрози існуванню цивілізації на планеті Земля. Так, автор відомої книги "Суспільство достатку" (1958) Дж. Гелбрейт розглядає нові цінності, які визначають дії людей, та робить висновки про те, як вони впливають на діяльність великих корпорацій та держави. З іншого боку, він дійшов висновку, що великі корпорації не просто впливають на людей, оскільки вони створюють товари в кількості, здатній задовольнити матеріальні потреби населення, формують

потреби і масовий попит на товари, завдяки розвиненому рекламно-збутовому апарату, що придушує самостійність оцінок і рішень людей. Великі корпорації, нав'язуючи різні малокорисні, а часом навіть і шкідливі предмети побуту, розрекламованого, але часто невідповідного цінам відпочинку, перетворюють людей у новітніх рабів. Іншими словами, маємо справу з девіантною соціалізацією економіки на глобальному рівні.

Відзначаючи як нове досягнення суспільства створення "нового класу", що формується найманими управлінцями, службовцями і спеціалістами, Дж. Гелбрейт розкрив визначальну ознаку цього класу, а саме: його представники намагаються вкладати капіталовкладення не у матеріальні, а здійснюють "інвестиції у своїх дітей". Цікаво, що такі інвестиції стають основною метою життєдіяльності людини, суспільства, проте, як зазначає Дж. Гелбрейт, цей феномен ще не оцінений належним чином економічною наукою.

Ще однією ознакою девіантності соціалізації сучасної економіки можна вважати двоїстість суспільства, яку розкрив А. Хансен у своїй концепції "двоїстого суспільства". Її суть полягає в узгодженні приватнопідприємницького виробництва, яке вивільняє робочу силу з виробництва матеріальних благ і переміщує її у сферу послуг, та державного підприємництва, на базі якого і розвивається сфера послуг. Але А. Хансен не звертає уваги на девіантність зазначеної ознаки, а обґрунтовує свою концепцію у позитивному світлі. Позитив двоїстого суспільства А. Хансен розвиває у теорії "державного благодіяння" і вбачає його в тому, що саме "змішана економіка", дає змогу реалізувати важливі суспільні функції кожній із зазначених вище економічних форм.

На особливих деградаційних суспільних ознаках (масове виробництво будь-яких товарів, використання для цього автоматизації та конвеєризації, великі вкладення у техніку, ріст масового безробіття, кризи тощо), які, на наш розсуд, можна розцінити як ознаки девіантності соціалізації економіки, акцентує увагу Р. Тібольд у своїй теорії "кібернетичної революції". Ця теорія стала відомою на початку 60-х років. Вона дозволила Р. Тібольд вважати, що у другій половині XX ст. у розвинених державах світу почалося активне створення суспільства "повної незайнятості", наступною стадією розвитку якого є "суспільство неробства".

Ще одна праця є феноменальною з огляду на наше бачення девіантності соціалізації економіки. Це робота П. Друкера "Епоха розриву поступовості" (1969), у якій викладено теорію "великого і хворого суспільства", найскладнішим симптомом якого є зрощення держави з великими корпораціями. Теорію П. Друкера не сприймають можновладці будь-якої країни, оскільки вони не бажають визнавати головну тезу його роботи, суть якої у тому, що бідність – це невміння керувати державою.

Наступна важлива за значущістю праця – теорія "розриву з минулим" А. Тоффлера, яку він виклав у книгах "Шок майбутнього" (1970) та "Екопазм" (1975), де обґрунтовано, що трансформації та потрясіння, які відбуваються – це не просто перехід до постіндустріального суспільства, а значно вагомніше, за чим стоїть народження принципово нової цивілізації, яка кардинально змінить основи буття людей усього світу. В таких умовах людина переходить через низку стресів. Змінюється її свідомість. Вона змушена не помічати девіантність явищ і процесів з метою збереження свого життя.

Тоффлер А. актуалізує необхідність вирішення проблеми контролю держави, суспільства за розвитком техніки, впровадженням нових технологій. Він показує проблемність організаційних змін у структурі корпорацій, де на зміну технократії і бюрократії приходить "адхократія". Суть останньої полягає у створенні тимчасових структур спеціалістів, котрі керують окремими проектами. Як наслідок, корпорації швидко пристосовуються до нового, але істотно ускладнюється проблема адаптації населення до нових реалій. Девіантного забарвлення набуває й зростання ризику та невизначеності капіталовкладень у робочі місця, що по суті унеможливорює їх здійснення.

Тоффлер А. показує впровадження нових технологій як шоківі стани для людини, групи людей, суспільства. Це змушує людей "ховатися" в азартних іграх, сексуальних збоченнях тощо, що, на нашу думку, є каталізатором поглиблення девіантної соціалізації економіки. І звичайно не можна оминати, з огляду на предмет нашого дослідження, теорію індустріально-технократичного суспільства Д. Белла, яку він виклав у роботі "Прихід постіндустріального суспільства" (1973).

Белл не тільки розкриває процеси трансформації суспільства. Він наголошує, що головною особливістю цих процесів є наростання конфліктів та конфліктних ситуацій між соціальною структурою, сформованою на старій культурі, і новою культурою, на якій формується нове суспільство. І дуже часто, як засвідчує практика, у цій новій культурі переважають девіантні риси та ознаки. Своєрідним підтвердженням сказаному є погляди П.І. Юхименка, П.М. Леоненка, які наголошують на такому. У 90-ті роки критика НТР "перемістилась" у галузі екології, моралі і прав людини (особливо через проблеми вторгнення у її особисте життя). На зміну теоріям обмеження НТР прийшли: 1) концепція соціокультурного сприяння її розвитку; 2) інноваційні теорії сприяння високотехнологічним галузям. У процесі розвитку теорій трансформації виробництва і суспільства простежується зіткнення різних економічних напрямів, які багато в чому давали протилежні відповіді на питання щодо ходу і результатів НТР [2].

У науковій літературі зазначено, що прояв цих тенденцій значною мірою має ще пережити й економіка України. Вважаємо, що дослідження таких процесів в Україні має розпочатися, звичайно, з розроблення теоретико-методологічного підґрунтя, сформованого в Україні, та з вивчення факторів активізації девіантної соціалізації економіки регіональних суспільних систем. Безумовно, концепція факторів як фундаментальна концепція регіональної економіки повинна бути застосована в такому дослідженні, що й ми плануємо реалізувати. При цьому ми передбачаємо розкрити особливості застосування концепції факторів, узагальнивши насамперед сучасні глобалізаційні процеси та показавши їх як детермінуючий фактор формування й активізації девіантної соціалізації економіки регіональних суспільних систем. Не менш важливим завданням є розкриття впливу дискредитації соціогуманістичної парадигми розвитку українського суспільства на девіантну соціалізацію економіки регіональних суспільних систем.

Крім того, доцільно окреслити суспільно-політичні, соціально-економічні та екологічні фактори активізації девіантної соціалізації економіки регіональних суспільних систем та проаналізувати фактори активізації девіантної

соціалізації економіки як загрозу життєдіяльності територіальних суспільних систем. Але, чи не найважливішим завданням є здійснення аналізу девіантної соціалізації економіки регіональних суспільних систем. Під час його здійснення дуже важливо розглянути такі питання:

- порушення нормативно-правових актів, відхід від норм і стандартів у процесі функціонування економіки регіональних суспільних систем;
- особливості функціонування економіки регіональних суспільних систем в умовах дезінформації;
- декультурація та акультурація українського суспільства та її вплив на функціонування економіки регіональних суспільних систем;
- прояви недоброчесної конкуренції та їх вплив на розвиток економіки регіональних суспільних систем;
- ускладнення функціонування економіки регіональних суспільних систем в умовах секуляризації українського суспільства.

Література

1. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь : Вид-во ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
2. **Історія** економічних учень : навч. посібн. / П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2005. – 583 с. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.info-library.com.ua/books-book-74.html>.
3. **Соціологія** : короткий енциклопедичний словник. – 1998. – С. 492-493.
4. **Філософський** словник / за ред. В.І. Шинкарука. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1986. – С. 441.

Зибарева О.В. Суть девіантної соціалізації економіки регіональних суспільних систем і підходи к її вивченню

Розкрито суть соціалізації економіки і проаналізовані особливості збереження девіантної соціалізації економіки. Акцентується увага на тому, що девіантна соціалізація економіки являється реальною загрозою існуванню українського суспільства. Наведено підходи к вивченню девіантної соціалізації економіки.

Ключеві слова: соціалізація, девіантна соціалізація, зміст, підходи.

Zibareva O.B. Essence of deviations socialization of economy of the regional public systems and going is near its study

Essence of socialization of economy opens up and the features of maintenance of deviations socialization of economy are analyzed. Attention is accented on that deviations socialization of economy is the real threat to existence of Ukrainian society. Going is outlined near the study of threatening socialization of economy.

Keywords: socialization, deviations socialization, maintenance, approaches.

УДК 339.138

*Асист. А.О. Калиновський; студ. О.М. Буковська –
Львівський ДІНТУ ім. В. Чорновола*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто теоретичні засади використання інформаційних технологій у системі управління маркетинговою діяльністю підприємства. Інформаційні технології дають змогу оперативно отримувати таку інформацію та аналізувати її у потрібному підприємству ракурсі.

Ключові слова: маркетинг, інформаційне забезпечення, маркетингові дослідження, маркетингова цінова політика.